

Prof. Kondorosi Ferenc:
Az európai kultúrkör és az iszlám
A KÖVETENDŐ(?) ÚT

Korszakunk népszerű és sokat idézett szerzője, az amerikai társadalomtudós, Huntington egyik legfontosabb tétele az, hogy a világban az új törésvonalak, konfliktusok és háborús helyzetek, a civilizációk, a vallások, kultúrák között keletkeznek.

Ilyen jelentős, ekkora veszélyeket hordozhat a vallásokban, kultúrákban jelen lévő különbség? Kultúráról (magatartásról, szabályokról, útmutatásokról, mintáról, értékrendről) van szó „csak”, s nem tankhadosztályokról, vadászrepülőkről, atomtöltetű rakétákról. Az ezeket irányító emberek (az irodaházba beleszálló repülőgép „pilótája”, a tengerparton sétáló turisták közé behajtó kamion „vezetője”, a párizsi kávézóban békésen üldögélőkre válogatás nélkül tüzelő terrorista) azonban semmiképp sem az élet feltétlen tiszteletét, védendő értéként való elfogadását tanulta. Ők más mintát, szabályokat követnek, amelyek figyelmen kívül hagyják, sőt „felülírják” azokat az előírásokat, „parancsokat”, amelyeket mi itt, Európában tanultunk, s amelyek tiszteletét, követését elvárjuk azoktól is, akik különböző okokból itt tartózkodnak.

Akkor hát a kultúrák között nem szelíd, békés párbeszéd zajlik? Harcba keverednek-e térségünkben is a civilizációk? Elnyel-e bennünket az iszlám?

A 2015-ös nagy migránsvándorlás eseményeinek hatására Pusztay János professzor így írt a Magyar Időkben: „Ami ma folyik, az nem más, mint különböző kultúrák összeütközése, és nem találkozása. A migrációnak egyelőre nem gazdasági oka van, s a menekültkérdés is csupán álca. Ebben a kegyetlen játszmában a migránsok szerencsétlen áldozatok. Az iszlám terjeszkedéséről van szó, amit minden eszközzel, ha kell, az Iszlám Állam háborús tevékenységével segítenek elő, milliókat kényszerítve arra, hogy elhagyva szülőföldjüket, Európa felé vegyék az irányt, ezzel járulva hozzá földrészünk eliszlámosításához.”(2015.09.16. 11.o.)

A Magyar Honvédség kiváló katonája és hadtudósa, Isaszegi János tábornok sem adott túlságosan megnyugtató választ a jövőt firtató kérdésünkre a Gondolat Kiadónál ugyancsak 2015-ben megjelent könyvében: „... a következő 10-30 év a kultúrák háborúja lesz, amelyben számolni kell a megerősödő iszlámmal, a növekvő elszegényedéssel, az élettér-háborúkkal, amelyek a vízért, a termőföldért folynak.” Mindezek a hatások új típusú konfliktusokat alakítanak ki, erősítenek fel, s amelyek kezeléséhez új nemzetbiztonsági stratégiák, új katonai célkitűzések szükségesek. Nélkülözhetetlen továbbá a professzionálisan kialakított és sokoldalú hadviselésre is alkalmassá tett hadsereg, amely jelentős különleges műveleti képességekkel bír és alkalmas a szövetségi keretek közötti együttműködésre.

Az európai értékeket, az európai kultúrát fenyegető veszélyek meglehetősen közeli és konkrétak. Az egyes európai országok és az Európai Unió meghatározó politikusi pedig évek óta nem jutottak egységes nevezőre a migráns-kérdést illetően, s nem ismerik fel/be integrációjukra irányuló törekvések esélytelenségét és lehetetlenségét.

Nem gondoljuk, hogy a rendészettudomány művelőinek, honlapunk látogatóinak a jogpolitológia és az összehasonító vallástudomány határterületeinek mélységeibe kellene alászállniuk, de „egy kicsi nem árt”. Ezért a következőkben az európai emberi jogi dokumentumok és Magyarország Alaptörvénye legfontosabb rendelkezései fényében vázlatosan áttekintjük az iszlám vallás szent könyve, a Korán, valamint a legtöbb iszlám államban és közösségben kötelezően alkalmazott iszlám jog, a saria rendelkezéseit.

A S'aria (ami követendő utat jelent) lényegesen különbözik a világ többi jogrendszerétől. Tartalmaz ugyan jogi rendelkezéseket, de a jogágak nem válnak el benne egymástól. Főként a családi jogi és a polgári anyagi jogi viszonyokat rendezi és csak kevés büntetőjogi, eljárásjogi szabályt tartalmaz. A saria sajátos morális értékkálát alkalmazva megparancsolt, hasznos, közömbös, helytelenített és tiltott cselekvésekre tagolja az emberi megnyilvánulásokat. Ezekhez rendeli a bűnöket és a büntetéseket, az érdemeket és a jutalmakat. Kiterjed az élet minden területére, szabályozza az egyén kapcsolatát önmagával és az Istennel, értelmezi a szokásokat. A saria feladata az, hogy megfelelő eszközöket és módszereket szolgáltatson a muszlimok magatartásának irányítására és megítélésére.

Európa alkotmányaiban általánosan elfogadott előírás, hogy minden emberi lény szabadnak születik, egyenlő méltósága és joga van. Az emberek között bármely megkülönböztetés tilos, nevezetesen fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyonra, születésre, vagy bármely más körülményre tekintettel.

A Korán úgy tekinti az egyént, mint Isten nagylelkűségének örökösét. Megköveteli az egyénektől, hogy a szabályoknak megfelelő életet éljenek és jócselekedeteket hajtsanak végre a közösségben, amelynek támogatása vallási meggyőződésből származó cselekedet. A közösség a társadalmi igazságosság, összetartás és a közösségi jólét elvein alapszik, s a társadalmi testvériesség elve határozza meg a muszlimok szerveződésének módját. „Az ember, mint Isten hasonmása, aki maga a teljes szabadság és teljes szükségyszerűség, részt vesz mindebben a szabadságban és szükségyszerűségben. Az egyéni szabadság abban rejlik, hogy az ember átadja magát az Isteni akaratsnak, és szabadságát saját énjén belül keresi. Az egyén szabadsága ott ér véget, ahol a közösség szabadsága kezdetét veszi.” - mondja ki a Korán.

A hívők Isten előtt egyenlőek, a nők és a férfiak jogai azonban nem azonosak. A nők a férfiak gyámsága alatt állnak, kevesebb joguk és kötelezettségük van. Jóvátétel esetén a női sértett családja csupán a felét kapja annak az összegnek, ami egy férfi sértett után járna. Nő nem lehet tagja a muszlim hadseregnek. A férjnek jogában áll „engedetlenségéért” feleségét megfenyíteni, akár kisebb veréssel is illetni. Örökléskor a fiú kétszer annyit kap, mint a lány. A bíróság előtt a nő tanúvallomása csak a férfiénak a felét éri. A nő nem cselekedhet házastársa akarata ellen. A férj hozzájárulása nélkül senkit sem engedhet be a házukba, sőt önkéntes börtönt sem tarthat, és el sem távozhat. A feleség férje vagyonából annak engedélye nélkül csak akkor adakozhat, ha biztos abban, hogy cselekedetével a férfi is egyetért. Az

iszlám szerint idegen férfi számára a nő egész teste szent és sérthetetlen. Ezért, ha a nő olyan környezetben van, ahol idegen férfiak is jelen lehetnek, kötelező lefátyoloznia magát, el kell takarnia arcát, kéz- és lábfejét. Ezek a testrészek csak imádkozás alatt maradhatnak szabadon. A nők ruhája sűrű szövésű kelméből készül, bő szabású, nem hasonlíthat a férfiak viseletére. A muszlimok szemében ezek a szokások a nő nagyrabecsülését fejezik ki, szemben a nyugati bánásmóddal, amely szerintük igen rossz és felelőtlen. (Lám, miből fakad Nyugat-Európában a nők muszlimok általi megvetése, az emancipált női megnyilvánulások elítélése.)

Az európai emberi jogi felfogás szerint az élethez, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogot mondja ki. Az iszlám jogértelmezés szerint mindenki Isten teremtménye, így egyedül neki van joga véget vetni az ember földi életének. Következésképpen a saría általában tiltja az emberi élet kioltását, azonban léteznek kivételek, jelesül: a szándékos emberölés, a bizonyított házasságtörés és a hitetlenség elleni fellépés esetei. Az ateistáknak – mint a történelem során leginkább negligált kisebbség tagjainak – az iszlám szerint nincs joguk az élethez. (Ezért számít „Istennek tetsző” cselekedetnek a prófétát gúnyolók lefejezése. Az elkövetők által hallatott kiáltás: „Allah Akbár” pedig azt jelenti: „Isten hatalmas”). A muszlim jogászok általában nagy és kis bűnök között tesznek különbséget. A 17 főbűn között a hitetlenség a létező legnagyobb.

A rabszolgaság elfogadott intézmény az iszlámban. A rabszolgát közvetlen családtagjától nem lehet elszakítani. A rabszolga büntetőjogi felelőssége korlátozottabb, mint a szabad emberé, például házasságtörés miatt nem kövezhető halálra, vagy alkoholfogyasztás esetén a szabad embernek járó korbácsütés felére büntethető.

Az iszlám büntetőjog alapelvei közé tartozik a megtorlás, az elrettentés, és a visszatartás. Következésképpen ezen a területen komoly ellentmondást tapasztalunk az európai jogfelfogás és az európai alkotmányok, valamint a saría rendelkezéseit egybevetve. Az iszlám törvények által alkalmazott büntetések között szerepel a halálra kövezés, a lefejezés, az amputáció vagy a korbácsolás. A házasság előtti nemi kapcsolatért 100, a házasságtörés hamis vádja miatt pedig 80 korbácsütés jár, éppúgy, mint az alkoholfogyasztásért. A lopást kézfejlévágással, a rablást, útonállást pedig kéz- és lábfejlévágással vagy felfeszítéssel büntetik. A legkeményebb szankciókat – különösen a halálbüntetést és a testi fenytést – gyakran nagy nyilvánosság előtt hajtják végre. Ennek célja egyrészt a megfélemlítés, másrészt annak kinyilvánítása, hogy az elkövetőt az egész közösség megveti. A muszlimok arra hivatkoznak, hogy ezek isteni eredetű szabályok, amelyeket nem lehet emberi kritériumok alapján felülbírálni. A lopásért kiszabható kézfejlévágást manapság sebészek végzik el, érzéstelenítéssel. A büntetendő asszonyok esetében bizonyos „méltányosságot” alkalmaznak. A nők szégyenérzetét tiszteletben tartva gödörbe állítva kövezik meg őket. Terhes nőknél ilyen ítéletet nem hajtanak végre, erre csak a szülés után kerülhet sor, gyermekét egyedül nevelő anya esetében pedig addig várnak, amíg a gyermeknek már nincs szüksége az anyai segítségre. További kedvezmény, hogy a nőknek a korbácsolásnál nem kell levetkőzniük.

Az európai alkotmányos felfogás szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogalanyiságát bárhol elismerjék. Ehhez képest az iszlám jogban teljes jogképességgel csak az a muszlim férfi rendelkezik, aki beszámítható, fizikailag ép és betöltötte a 15. holdévet. Az iszlámban a jogképesség a születéssel kezdődik és a halállal ér véget. Általános értelemben véve a döntéseket hozó és azokért erkölcsileg felelősséggel tartozó ember fogalma hiányzik az iszlámból.

Az európai országok alkotmányaiban kimondják, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő és minden megkülönböztetés nélkül joga van a törvény egyenlő védelméhez. A méltányosság, jóhiszeműség és igazságosság kritériumai azonban alárendelt szerepet kapnak az iszlám jogban. A törvényes eljárás a mi fogalmaink szerint aligha nevezhető pártatlannak vagy tisztességesnek. Az eljárás során keresztény vagy zsidó vallású személy nem tanúskodhat muszlimmal szemben. Nem muszlim nem tanúskodhat muszlim ellen, a muszlim nő tanúvallomását pedig csak kivételesen és fele olyan értékben veszik figyelembe, mint a férfié. Az iszlám jog bizonyítékként általában két férfi tanúskodását követeli meg, illetve egy férfi tanúvallomását két nőé helyettesítheti. Rágalmazás, alkoholfogyasztás, emberölés vádja esetén két, házasságtörés és homoszexuális érintkezés vádja esetén pedig négy férfi tanúvallomása szükséges. Az előírtnál kevesebb tanú felsorakoztatása esetén a vád nem tekinthető bizonyítottnak, ilyenkor a kádinak bizonyíték hiányában fel kell mentenie a vádlottat.

Az európai alkotmányok általános előírása alapján mindenkinek joga van az alkotmányban vagy a törvényben részére biztosított alapvető jogokat sértő eljárások ellen a hazai bíróságokhoz tényleges jogorvoslatért folyamodni. Az iszlám jogban azonban nincs fellebbviteli fórum, hacsak a mazálimot ide nem soroljuk, ami a visszaélések orvoslását jelenti. E jogintézmény szerepe a saría szigorú értelemben vett alkalmazási területén kívüli esetekre korlátozódik, vagyis, amikor a kádi igazságszolgáltatása már nem elegendő. Példaként említhető, amikor „a gyengét meg kell védeni a nagyobb hatalmának visszaéléseitől”, ideértve a kormányt és az adóhivatalt is. A kádi egyébként mindig annak a jogi iskolának a felfogása szerint mondja ki ítéletét, amelyhez tartozik, a döntését nem vonhatja vissza.

Az ősi európai jogelvek szerint senkit sem lehet önkényesen letartóztatni, őrizetbe venni vagy száműzni. Ennek az elvnek a súlyos sérelmét jelenti például Szaúd-Arábiában az, hogy keresztények százait – beleértve a nőket és a gyermekeket is – tartottak és tartanak fogva vádemelés és bírósági tárgyalás nélkül, vallásos meggyőződésük békés kifejezése miatt. A letartóztatás alatt gyakran meg is kínozzák őket.

Az is régi jogelv Európában, hogy minden személynek egyenlő joga van arra, hogy ügyét független és pártatlan bíróság méltányosan és nyilvánosan tárgyalja, s ez határozza meg egyrészt jogai és kötelezettségei felől, másrészt minden ellene emelt vád megalapozottsága felől. Európában az is vitathatatlan alkotmányos követelménynek tekinthető, hogy minden büntetendő cselekménnyel vádolt személyt ártatlannak kell vélelmezni mindaddig, amíg bűnösségét nyilvánosan lefolytatott perben, a védelméhez szükséges valamennyi biztosíték mellett, törvényesen meg nem állapítják.

Az iszlám bírósági eljárás középpontjában a személy és nem az ügy áll. Az eljárást a felperes vagy a vádló kezdeményezi. Az iszlám jogban nincs hivatalból üldözendő bűncselekmény. A sariában a bizonyítás legfontosabb, szinte kizárólagos eszköze a tanúvallomás: ha van tanú, akkor annak a vallomása döntő minden más bizonyítékkal szemben. Az írásbeliségnek elhanyagolható szerepe van, azonban tanú hiányában az iszlám bíróság írásos bizonyítékokat is elfogadhat. Az iszlám eljárásjog sajátos elemei közé tartozik, hogy csak az eljárás kezdeményezőjét, a vádlót, illetve a felperest terheli a bizonyítási kötelezettség. Következésképpen a vádlott vagy az alperes nem kötelezhető annak bizonyítására, hogy nem követte el a neki felrótt cselekedetet, mulasztást vagy szerződésszegést. Elegendő, ha esküvel tagadja a vádat vagy a keresetet.

A kádi, vagyis a kinevezett bíró által hozott ítéletet közvetlenül végre kell hajtani. A kádi egyesbíró, nemcsak a tárgyalás vezetése és az ítélezés a feladata, hanem egyebek között az eltűnt személyek, az árvák és a cselekvőképtelenek vagyonának kezelése, valamint a börtönök felügyelete is. A tárgyalás során egyenrangúként kell kezelnie a feleket, nem befolyásolhatja a tanút. Ügyelnie kell az eljárás és a bizonyítékok jogszerűségére, helyességére, döntését a Korán előírásainak megfelelően hozza meg. Kádi olyan muszlim férfi lehet, aki szabad, cselekvőképes, vagyis épelméjű és nagykorú, rendelkezik a hallás, a látás és a beszéd képességével, megbízható és képes az idzstihád gyakorlására, tehát a vallás- és jogtudomány kutatására és a normák értelmezésére.

A Korán előírja a nő beleegyezését a házassághoz, és a hozomány is az ő tulajdonát képezi, azonban nem kezdeményezhet sem házasságot, sem pedig válást. A hívőnek legfeljebb négy asszonya lehet, ám manapság a szegényebbek számára ez a lehetőség csak elvi jellegű, amellyel általában a tehetősebbek és a különösen hagyománytisztelők élnek. Házasságkötés alkalmából a vőlegény mehrt, anyagi juttatást köteles adni a menyasszonynak. A fizetendő jegyajándék értékéről a vőlegény és családja állapodik meg a menyasszonyt képviselő valival. A mehr két részből áll, az egyiket a házasságba lépéskor, a másikat a feleség kérésére kell részére kifizetni. Ez utóbbi nem jár a muszlim nőnek – többek között akkor sem –, ha valamely más vallásra tér át a házasság alatt, vagy ha a nem muszlim nő nem akar áttérni férje vallására, az iszlámra. A mehr a feleség magántulajdona, amellyel szabadon rendelkezhet, így akár házastársa javára le is mondhat róla. Férjét 4 hónapig és 10 napig, míg más rokonát csak 3 napig köteles gyászolni. Az előbb említett, hosszabb várakozási időt azért szabta meg a saría, mert ha ezen intervallum alatt bebizonyosodik, hogy a nő nem terhes, ismét férjhez mehet.

Az iszlám szerint a család az egész társadalom alapja, amelyben az anyaságnak kitüntetett szerepe van. A gyermeket Isten áldásának tekintik, különösen, ha fiú. A muszlim család feje a férfi, aki a közösségben a legnagyobb tekintéllyel rendelkezik, és abszolút felelősséget visel. A hívő számára minden ember Isten képmása, így a nő is. Allah elrejti arcát az ember elől, láthatatlan marad. Éppígy Isten lehető legtokéletesebb visszatükröződése, a nő is köteles magát fátyol mögé rejteni. A jelenség megértéséhez hangsúlyozni kell, hogy az iszlám társadalom: a nőknek oltalmat akar nyújtani, a férfiakat pedig a kísértésektől akarja megóvni. Természetesen amennyi védelmet biztosít a rendszer, legalább annyi visszaéléssel is jár.

A családi állapot a jogképességet is érinti, sőt a bűncselekmények elkövetőinek megítélését is befolyásolhatja. A család méltóságot, felelősséget és kötelezettséget jelent. A fajtalankodás például a legsúlyosabb bűncselekmények közé tartozik, tekintve, hogy a védett jogi tárgy a családi leszármazás tisztaságának megőrzése. Halálra ítélik az elkövetőt, ha házas, nagykorú, beszámítható és igazhitű, egyéb esetekben száz korbácsütés a büntetés.

Míg a családalapítást illetően és a házasság tartama alatt a nők és a férfiak jogai és kötelezettségei lényeges minőségi és volumenbeli különbséget mutatnak egymáshoz képest: az iszlám gazdaság az állam jelentős szerepvállalására épül. Az állami szerepvállalás háttérében Mohamed tanítása áll, miszerint a javak egyedüli és kizárólagos tulajdonosa Allah. Ezzel párhuzamosan az iszlám határozottan védi a magántulajdont is, feltéve, hogy az nem kizsákmányoló jellegű. Az iszlám gazdaságon belüli ellentmondások zöme e két elv érvényesülésének aránytalanságaiból származik.

A vallások között az iszlám hierarchiát állapít meg. A muszlim államokban az iszlám az államvallás, maga az állam is vallási alapítású. Az állam felelős az emberek vallásos viselkedéséért és a hit terjesztéséért. Ennek megfelelően a jognak különbséget kell tennie a teljes jogi védelemben részesülő muszlimok között, akik folyamatosan bizonyítják lojalitásukat az államhoz és ragaszkodásukat a valláshoz, valamint a hitetlennek minősülő nem muszlimok között, akik nem tarthatnak igényt az állam teljes védelmére.

Az elvi vallásszabadság ellenére egyes iszlám országokban a keresztények csak a vallási rendőrség elől elbújva, földalatti közösségekben találkozhatnak, és azokban az országokban is gyakran vannak kitéve diszkriminációnak és kellemetlen, sértő megnyilvánulásoknak, amelyekben elméletileg „szabadon” élhetnek. A Biblia több muszlim országban tiltott olvasmány.

Mindezekből jól érzékelhető, hogy az iszlám –bár mint vallás, feltétlen tiszteletet érdemel - mint kultúra és normarendszer európai integrációjára azonban nincs különösebb esély, ezt társadalmi, politikai programokban előírni reménytelen, mondjuk ki nyíltan: felelőtlen vállalkozás.